

IZVJEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA U HRVATSKOJ ZA 2020. GODINU

RADNI SAŽETAK

Republika Hrvatska je ustavna parlamentarna demokracija. Zakonodavna vlast povjerena je jednodomnom parlamentu (Sabor). Predsjednik je državni poglavар i imenuje predsjednika vlade, koji predvodi vladu, na temelju većinske potpore Sabora. Zadnji predsjednički izbori održani su u prosincu 2019., dok je drugi krug između dva vodeća kandidata održan 5. siječnja. Većinom glasova izabran je predsjednik Zoran Milanović. Domaći i međunarodni promatrači izjavili su da su predsjednički izbori, kao i parlamentarni izbori održani 5. srpnja, bili slobodni i pošteni.

Policija, pod nadzorom Ministarstva unutarnjih poslova, snosi prvenstvenu odgovornost za opću sigurnost građana. U vrijeme nereda predsjednik vlade i predsjednik države mogu od oružanih snaga zahtijevati održavanje sigurnosti. Predsjednik je glavni zapovjednik oružanih snaga. Oružane snage odgovaraju ministarstvu obrane i predsjedniku kao glavnem zapovjedniku. Građanske vlasti održavale su protekle godine učinkovit nadzor nad snagama sigurnosti. Bilo je navoda da su neki službenici granične policije zlostavljavali ilegalne imigrante.

Među važnijim problemima u pogledu ljudskih prava u protekloj godini bilo je: nasilje protiv novinara, zastrašivanje i cenzura novinara, postojanje propisa o kaznenoj odgovornosti za klevetu, prijavljeni slučajevi neopravdanog policijskog nasilja prema ilegalnim migrantima, od kojih bi neki mogli biti tražitelji azila, korupcija te diskriminacija i nasilje prema članovima etničkih manjina, posebice Srbima i Romima.

Vlada je poduzela značajne korake s ciljem progona i kažnjavanja pojedinaca koji su počinili kršenja ljudskih prava.

Odjeljak 1. Poštivanje integriteta osobe, uključujući slobodu od:

a. proizvoljnog lišavanja života i ostalih nezakonitih ili politički motiviranih ubojstava

Nije prijavljen nijedan slučaj u kojem bi država ili njezini predstavnici počinili proizvoljna ili nezakonita ubojstva.

b. nestali

Tijekom godine nije bilo izvješća o nestancima ni od strane državnih tijela ni u njihovo ime, ali značajan broj slučajeva nestalih osoba iz ratnih sukoba od 1991. do 1995. ostao je neriješen. Prema podacima Ministarstva branitelja, na dan 20. listopada još se 1.468 osoba vodi kao nestale osobe, dok vlada još traži posmrtne ostatke 401 osobe čija smrt je potvrđena, što je ukupno 1.869 neriješenih slučajeva nestalih osoba. Prema podacima ministarstva, u razdoblju od 10. listopada 2019. do 20. listopada 2020. ekshumirani su posmrtni ostaci 18 osoba i provedena konačna identifikacija 30 osoba. Napredak je i dalje spor, prvenstveno zbog nedostatka pouzdanih dokumenata i podataka o lokacijama masovnih i pojedinačnih grobnica, kao i zbog drugih pravosudnih i političkih izazova u pogledu suradnje sa susjednim državama. Ministarstvo navodi da je od 1. siječnja zaprimilo sedam novih zahtjeva za potragu, pet za nestalim osobama, a dvije za posmrtnim ostacima osoba za koje je potvrđena smrt. U travnju je Ministarstvo primijenilo propis o novčanoj nagradi osobama koje dostave podatke ili dokumente koji mogu pomoći u rješavanju slučajeva nestalih osoba. Taj je alat korišten za unaprjeđenje potrage za nestalim osobama. Dana 30. kolovoza predsjednik vlade Andrej Plenković, zajedno sa potpredsjednikom vlade, ministrom branitelja Tomom Medvedom, obilježio je Međunarodni dan nestalih osoba sudjelovanjem na Konferenciji o nestalim osobama iz Domovinskog rata.

c. mučenja i drugi oblici okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

Ustavom i zakonom zabranjeni su takvi postupci, ali prema podacima ureda pučke pravobraniteljice bilo je slučajeva fizičkog i verbalnog zlostavljanja zatvorenika i drugih osoba lišenih slobode. Izostanak kažnjavanja nije bio značajan problem među snagama sigurnosti.

Uvjeti u zatvorima i pritvorima

Zbog određenih navoda o uvjetima u zatvorima i pritvorima postoji zabrinutost u pogledu ljudskih prava.

Fizički uvjeti: U izvještaju pučke pravobraniteljice za 2019. godinu navodi se da je u šest od 14 zatvora visoke sigurnosti zauzetost iznad 120 posto (što se smatra kritičnim prema Europskom odboru za probleme kriminala Vijeća Europe). Najpretrpaniji su zatvori u Karlovcu (175 posto kapaciteta), Osijeku (174 posto) i Požegi (167 posto). U izvještaju se navodi da brojni zatvorenici borave u uvjetima koji ne ispunjavaju zakonske norme i međunarodne standarde i koji su, u nekim slučajevima, ponižavajući te ugrožavaju zdravlje zatvorenika.

Pored toga, pučka pravobraniteljica navodi da su najčešći prigovori na neodgovarajuću zdravstvenu skrb, nakon čega slijede uvjeti smještaja, ponašanje zatvorskih službenika te neprimjereno korištenje povlastica. U izvještaju za 2018. godinu Europski odbor za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) Vijeća Europe navodi da je zaprimio više navoda o fizičkom zlostavljanju zatvorenika od strane policijskih službenika, uključujući udaranje po licu te udaranje rukama i nogama po raznim dijelovima tijela.

U izvještaju pučke pravobraniteljice opisuju se redovni obilasci 12 policijskih stanica u državi koji su pokazali da se CPT-ove norme djelomično poštuju. Prema izvještaju, u nekim je policijskim stanicama video nadzor ograničen, što povećava opasnost od nepravovremenog odgovora na incidente tijekom policijskog pritvora. U nekim policijskim stanicama, međutim, video nadzor je proširen i na sanitарne prostore, što ugrožava privatnost osoba lišenih slobode. Zbog nedostatka vlastitog pritvora varazdinska granična policija koristi lokalnu policijsku stanicu u Ivancu za kratkoročni pritvor ilegalnih migranata, iako su dimenzije objekta nedostatne za smještaj velikih skupina i teško je održavati sanitарne uvjete. U izvještaju se navodi da neke policijske stanice nemaju zasebna vozila za prijevoz osoba lišenih slobode i da ponekad koriste vozila bez ventilacije i grijanja, čime se krše CPT-ove norme.

Administracija: U izvještaju pučke pravobraniteljice navodi se da se osobe lišene slobode često obraćaju pučkoj pravobraniteljici za rješavanje tih problema zbog nedjelotvornih pravnih lijekova. Pučka pravobraniteljica istražila je vjerodostojne navode o zlostavljanju i izdala preporuke za poboljšanje uvjeta života osoba lišenih slobode. U 2019. godini njezin je ured poduzeo mjere u vezi s 203 slučaja kršenja prava osoba u zatvorskom sustavu, proveo 25 terenskih administrativnih postupaka, a osobe zadužene za provođenje Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) posjetile su četiri zatvora, 23 policijske stanice i četiri istražne jedinice.

U izvještaju Europske mreže nacionalnih institucija za ljudska prava (ENNRI) objavljenom u lipnju navodi se da je od lipnja 2018. Ministarstvo unutarnjih poslova i dalje uskraćivalo pučkoj pravobraniteljici neposredni pristup podacima o postupanju s ilegalnim migrantima u policijskim stanicama. U 2019. pučka pravobraniteljica preporučila je da Ministarstvo unutarnjih poslova osigura nenajavljen i slobodan pristup podacima o ilegalnim migrantima pučkoj pravobraniteljici i osobama zaduženima za provođenje NPM-a u skladu s važećim propisima.

Neovisno promatranje: Vlada je dopustila promatranje od strane neovisnih nevladinih promatrača. Pučka pravobraniteljica provodi zadatke utvrđene u Nacionalnom preventivnom mehanizmu (NPM) i ovlaštena je nenajavljeni obilaziti zatvorske objekte. Zadnjih su godina obilaske provodili i CPT i ENNHRI.

Poboljšanja: U izvještaju pučke pravobraniteljice navode se određena poboljšanja u pogledu uvjeta smještaja u odnosu na prethodnu godinu, poput 50 novoizgrađenih mjesa u kaznionici u Požegi. Ministarstvo pravosuđa i uprave navodi da se opći uvjeti smještaja u svim popravnim ustanovama, uključujući kaznionice, zatvore, popravne domove za maloljetnike i Dijagnostički centar u Zagrebu (objekt za zdravstvenu skrb) poboljšalo, unatoč privremenim mjerama uvedenima radi sprječavanja širenja bolesti COVID-19.

Od ožujka su zatvorenicima omogućeni češći i duži telefonski pozivi te je, uz UNICEF-ovu podršku, povećan broj video posjeta djece roditeljima u zatvoru. U usporedbi s 2019. zatvorenicima se dopušta provođenje više vremena na otvorenom i omogućuju im se dodatne strukturirane aktivnosti. Ministarstvo navodi da je povećan kapacitet zatvora u Bjelovaru.

d. samovoljna uhićenja ili lišavanja slobode

Ustav i zakon brane samovoljno uhićenje i lišavanje slobode i daju pravo svakoj osobi na propitivanje zakonitosti njezina uhićenja ili zadržavanja na sudu. Vlada se u protekloj godini općenito pridržavala tih zahtjeva.

Postupci uhićenja i postupanje s osobama lišenima slobode

Osim osoba lišenih slobode tijekom počinjenja kaznenog djela, uhićenja se provode po nalogu suca ili državnog odvjetništva na temelju dokaza.

Državno odvjetništvo može zadržati osumnjičenike u pritvoru najduže 48 sati. Na zahtjev državnog odvjetništva, sudac istrage može produžiti istražni zatvor na dodatnih 36 sati. Nadležna tijela promptno su obavještavala osobe lišene slobode o optužbama protiv njih. Zakonom se zahtjeva da se osoba lišena slobode što prije izvede pred pravosudnog dužnosnika i to se pravo uglavnom poštuje. U 2019. pučka pravobraniteljica zaprimila je 6 posto više prigovora na rad glavnog državnog odvjetništva, uglavnom zbog nedostatka komunikacije s građanima o optužbama protiv njih. Zakonom je puštanje uz jamčevinu ograničeno samo u slučaju opasnosti od bijega. U ozbiljnijim slučajevima osumnjičenici se zadržavaju u pritvoru u prije suđenja. Nadležna tijela dopuštaju osobama lišenima slobode promptni pristup odvjetniku po njihovu izboru ili, ako su slabog imovinskog stanja, odvjetniku kojeg dodjeljuje država.

e. uskraćivanja pravičnog javnog suđenja

Ustavom i zakonom jamči se neovisno sudstvo i vlada je u protekloj godini uglavnom poštivala neovisnost i nepristranost pravosuđa. Bilo je izoliranih slučajeva zastrašivanja državnih odvjetnika, sudaca i odvjetnika obrane.

Sudski postupci

Ustav i zakon omogućuju pravo na pravično i javno suđenje, a neovisno pravosuđe je u prethodnoj godini uglavnom provodilo to pravo.

Optuženi uživaju presumpciju nevinosti i moraju bez odgode biti informirani o optužbama protiv njih. Osumnjičenici imaju pravo na pravovremeno suđenje i pravo prisutnosti na suđenju. Unatoč manjem broju predmeta, zaostali sudski predmeti (462.200 na dan 30. rujna, što je pad u odnosu na 500.578 na kraju 2019.) i dalje uzrokuju zabrinutost u pogledu sudske učinkovitosti, djelotvornosti, pravne nesigurnosti i vladavine prava. Dugotrajna suđenja i dalje su jedan od glavnih problema pravosuđa. U lipnju je Europska mreža nacionalnih institucija za ljudska prava (ENNHRI) objavila da se tijekom 2019., odnosno zadnje godine za koju su dostupni podaci, broj pritužbi koje je zaprimila pučka pravobraniteljica u pogledu pravosuđa smanjio za 22 posto u usporedbi s 2018. U pogledu sadržaja pritužbi, 38 posto izrazilo je nezadovoljstvo radom sudova, što je smanjenje za 34 posto u odnosu na 2018. Pritužbe se odnose na nedosljednu primjenu sudske prakse, kao i nedovoljno obrazložene sudske odluke koje se čine proizvoljnima. Pritužbe na način na koji su suci vodili postupke i odlučivali pokazuju sve veće nepovjerenje u zakonitost postupka i povećan strah od korupcije.

Okrivljenici imaju pravo komunicirati s odvjetnikom po svom izboru ili im se dodjeljuje odvjetnik na trošak države. Oni uživaju pravo na odgovarajuće vrijeme i sredstva za pripremu obrane. Svaki okrivljenik koji ne razumije ili ne govori Hrvatski jezik ima besplatan pristup tumaču, od trenutka podizanja optužnice do završetka svih žalbenih postupaka. Okrivljenici imaju pravo ispitati svjedočke optužbe, kao i dovesti svjedočke obrane i predočiti dokaze u svoju korist. Okrivljenici se ne mogu prisiliti na svjedočenje odnosno priznanje krivnje. I okrivljenici i državni odvjetnici mogu podnijeti žalbu prije nego što presuda postane pravomoćna, a okrivljenici mogu podnijeti i žalbu putem domaćih sudova sve do Europskog suda za ljudska prava (ECHR).

Politički zatvorenici i uhićenici

Nije bilo prijava o političkim zatvorenicima ni uhićenicima.

Građanski sudski postupci i pravni lijekovi

Pojedinci mogu potraživati naknadu štete odnosno prestanak kršenja ljudskih prava. Mogu se žaliti Europskom sudu za ljudska prava (ECHR) nakon iscrpljenja svih domaćih pravnih lijekova ili ako postupak na domaćim sudovima predugo traje. Dostupni su i administrativni pravni lijekovi.

Povrat imovine

Vlada je potpisala Izjavu iz Terezina, ali nema odgovarajuće pravne mehanizme za rješavanje problema povrata imovine oduzete u vrijeme holokausta. Država nije stvarno ispunila potraživanja naknade štete za imovinu oduzetu u vrijeme holokausta (1941.-1945.) i nije sustavno omogućila predaju zahtjeva za povrat imovine osobama koje nisu državljeni Hrvatske.

Prema izvještajima nevladinih udruga (NGO) i interesnih skupina, vlada nije značajno napredovala u rješavanju zahtjeva za povrat imovine oduzete u vrijeme holokausta, uključujući i zahtjeve stranih državljana. Zakonom se ograničava povrat imovine oduzete u vrijeme komunizma isključivo na pojedince koji su 1996. bili državljeni Hrvatske, a dopušteni su se zahtjevi mogli predati isključivo u utvrđenom vremenskom okviru, koji je završio u siječnju 2003. Posljedično, zakon se ne odnosi na osobe čija je imovina ekspropriirana, ali koje su napustile državu i do bilo državljanstvo drugdje, uključujući i osobe koje su preživjele holokaust. Izmjena zakona iz 2002. godine dopušta stranim državljanim predaju zahtjeva u matičnoj državi, koja s Hrvatskom ima bilateralni ugovor o povratu imovine. Međutim, 2010. godine Vrhovni je sud presudio da vlada ne može kao preduvjet za povrat imovine zahtijevati takav ugovor. U 2011. godini Ministarstvo pravosuđa bezuspješno je pokušalo izmijeniti propise tako da se u njima odrazi ta činjenica i da se ponovno otvore predmeti na temelju tih zahtjeva. U tom je trenutku vlada procijenila da bi ta izmjena mogla koristiti između 4.211 i 5.474 tražitelja. Do kraja godine vlada nije poduzela nikakve daljnje korake za izmjenu propisa.

Vlada je objavila da je do kraja godine predano 70.000 zahtjeva za povrat imovine. Prema objavi vlade, riješeno je otprilike 65.250 tih zahtjeva (više od 90 posto), međutim, predmeti nisu raščlanjeni po vjerskoj, etničkoj ili nacionalnoj pripadnosti, zbog čega nije moguće utvrditi koji su od njih vezani uz žrtve židovskog holokausta. U rujnu je vlada objavila da je riješeno 280 zahtjeva, uglavnom iz poslijeratnog razdoblja, u ukupnoj vrijednosti od 119,4 milijuna američkih dolara, uključujući zahtjeve Židova. Međutim je predmetima 36 od 101 neriješenog predmeta koje država prati od 2018. Tih je 36 predmeta riješeno novčanom naknadom u 10 slučajeva (1,7 milijuna \$) i naknadom vraćanjem imovine u 26 slučajeva (procijenjena vrijednost 6,1

milijuna \$, na temelju sadašnje tržišne vrijednosti nekretnina). Od tih neriješenih predmeta praćenih od 2018. još uvijek je neriješeno 65.

Povrat imovine zajednica i dalje je problem za Srpsku pravoslavnu crkvu i Koordinaciju židovskih općina u Hrvatskoj. Vlada je objavila da je od 1999. riješila 323 zahtjeva za povrat imovine vezana uz Srpsku pravoslavnu crkvu i na ta rješenja nije bilo žalbi. Srpska pravoslavna crkva navodi da je ostalo nekoliko neriješenih zahtjeva.

Izvještaj Ministarstva vanjskih poslova SAD-a (*Department of State*) Kongresu na temelju Zakona o neriješenim naknadama preživjelim žrtvama holokausta (JUST), objavljen 29. srpnja 2020. dostupan je na internetskoj stranici Ministarstva:
<https://www.state.gov/reports/just-act-report-to-congress/>.

f. proizvoljno ometanja privatnosti, obitelji, doma i korespondencije

Ustavom i zakonom zabranjeni su takvi postupci i nema informacija da se vlada nije pridržavala tih zabrana.

Odjeljak 2. Poštivanje građanskih sloboda, uključujući sljedeće:

a. sloboda izražavanja, uključujući i slobodu tiska

Ustavom i zakonom utvrđena je sloboda izražavanja, uključujući i slobodu tiska, te je vlada uglavnom poštivala to pravo. Neovisni tisk i funkcionalni demokratski politički sustav uglavnom zajedno potiču slobodu izražavanja, uključujući i slobodu tiska, ali neučinkovito pravosuđe ponekad odgađa rješavanje predmeta.

Sloboda izražavanja: Zakonom se sankcioniraju pojedinci koji postupaju „s ciljem širenja rasne, vjerske, spolne, nacionalne, etničke mržnje ili mržnje na temelju boje kože ili spolne orijentacije ili drugih karakteristika“. Govor mržnje preko interneta kažnjava se kaznom zatvora u trajanju do tri godine. Zakonom je utvrđena kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina za osobe koje organiziraju ili vode skupinu tri ili više osoba u počinjenju govora mržnje. Iako se zakonom i nedavnim odlukama Ustavnog suda utvrđuju ograničenja na simbolički govor koji se smatra govorom mržnje, uključujući i korištenje nacističkih i ustaških simbola i pokliča (iz 2. svjetskog rata), nevladine udruge i interesne skupine žale se da se te odredbe i dalje ne provode na odgovarajući način.

Sloboda tiska i medija, uključujući internetske medije: Neovisni mediji bili su tijekom godine aktivni i izražavali široki raspon gledišta bez ograničenja. Ograničenja materijala koji se smatra govorom mržnje odnose se na tiskane i elektroničke medije.

Nasilje i zlostavljanje: Nevladine udruge javljaju da zastrašivanja i prijetnje protiv novinara, a posebice prijetnje preko interneta, djeluju obeshrabrujuće na slobodu medija i da se vlada nije dovoljno bavila tim problemom.

Dana 23. siječnja u Ivanbegovini četiri su muškarca napala novinarku *Slobodne Dalmacije* Andreu Topić dok je istraživala imovinu tadašnjeg ministra zdravstva, Milana Kujundžića. Topić je navela da je fotografirala njegovu imovinu s ceste kad su joj muškarci zaprijetili i zastrašivali je pola sata vičući, snimajući je, sjedajući na njezin automobil i tresući ga. Dana 28. srpnja mediji su objavili da je ured državnog odvjetništva u Imotskom podigao optužnicu protiv četvorice tereteći ih za nezakonito oduzimanje slobode. Kujundžić je kasnije dao ostavku, a mediji su njegovu ostavku pripisali novinskom praćenju neobjašnjenog velikog broja nekretnina u njegovu posjedu.

Hrvatsko novinarsko društvo (HND) snažno je osudilo „taj odvratni napad na [našu] kolegicu Andreu Topić, koja je samo obavljala svoj posao u javnom interesu. Napad je posljedica neprijateljske atmosfere u Hrvatskoj, gdje se krivnja za sve pripisuje novinarima.“

Cenzura ili ograničenja sadržaja: Više novinara navodi da sami provode autocenzuru zbog straha od internetskog zlostavljanja, tužbe ili uznemiravanja od strane osoba s političkim vezama ili gubitka posla zbog izvještavanja o određenim temama.

Propisi o kleveti i uvredi: Prema rezultatima godišnjeg istraživanja HND-a, protiv novinara i medija podignuto je 905 tužbi, kojima se potražuje gotovo 68 milijuna kuna naknade štete (10,5 milijuna \$). Od tih 905 tužbi, 859 su tužbe zbog navodne povrede časti i ugleda protiv nakladnika, urednika i novinara, dok je 46 kaznenih tužbi. Od 23 medijske kuće koje su odgovorile na pitanja u HND-ovu istraživanju, 18 ih je imalo u tijeku tužbu zbog navodne povrede časti i ugleda. HND je i sam tužen u tri aktivna postupka. Javna medijska kuća Hrvatska radio televizija (HRT) trenutačno vodi kazneni postupak protiv predsjednika HND-a, Hrvoja Zovka, uključujući tužbu za naknadu štete u iznosu od 250.000 kuna (39.200 \$), potraživanja od HND-a u iznosu od 200.000 kuna (31.430 \$) te, u okviru istog postupka, potraživanje iznosa od 50.000 kuna (7.860 \$) od Sanje Mikleušević Pavić, predsjednice HND-ova ogranka u HRT-u.

Utjecaj nevladinih udruga: Dana 12. travnja više neidentificiranih muškaraca napalo je Živanu Sušak Živković, reporterku koja radi za novinski internetski portal *Dalmatinskiportal* i Ivanu Sivro, snimateljicu za N1 TV. Prema lokalnim novinskim napisima, novinarke su napadnute tijekom dokumentiranja uskršnje mise koja se održavala unatoč zabrani javnih okupljanja zbog pandemije bolesti COVID-19. Regionalni novinski internetski portal *Balkan Insight* objavio je o održanom skupu maskiranih, u crno odjevenih prosvjednika za podršku svećeniku koji je vjernike pozivao na misu, kršeći mjere utvrđene radi sprječavanja širenja bolesti COVID-19 u državi, dok su dva prosvjednika imala ustaško znakovlje iz 2. svjetskog rata i transparent sa sloganom „Novinari su crvi“. Prigovarali su medijskim napisima objavljenima ranije tog dana u kojima se kritizirao svećenik Josip Delaš zbog održavanja mise s 20 vjernika unatoč pozivima iz nadbiskupije i nadležnog kriznog stožera iz Splita da se izbjegavaju okupljanja. Kako navodi njezin poslodavac, novinarka Živković zbog napada je pretrpjela manje modrice. Drugi je muškarac udario snimateljicu Sivro u ruku i bacio njezinu kameru, što je vidljivo u video materijalu koji je objavila N1 TV. Tri su muškarca kazneno gonjena zbog tog napada. U svojoj izjavi Splitsko-makarska rimokatolička nadbiskupija ispričala se za taj napad.

Sloboda interneta

Vlada tijekom godine nije ograničavala ni sprječavala pristup internetu niti cenzurirala internetski sadržaj i nije bilo vjerodostojnih navoda da je vlada pratila privatnu online komunikaciju bez odgovarajućeg zakonskog ovlaštenja.

Akademiske slobode i kulturna događanja

Nije bilo državnih ograničenja akademskih sloboda ni kulturnih događanja.

b. Sloboda mirnog okupljanja i udruživanja

Ustavom i zakonom omogućena je sloboda mirnog okupljanja i udruživanja, a vlada je tijekom godine uglavnom poštivala ta prava.

c. Vjerske slobode

Vidjeti izvještaj američkog Ministarstva vanjskih poslova o međunarodnim vjerskim slobodama *International Religious Freedom Report* na internetskoj stranici <https://www.state.gov/religiousfreedomreport/>.

d. Sloboda kretanja

Izvještaji o stanju ljudskih prava po državama za 2020. godinu
Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država • Ured za demokraciju, ljudska prava i radne odnose

Ustavom i zakonom jamči se sloboda kretanja unutar države, putovanja u inozemstvo, emigracije i repatrijacije i vlada je uglavnom poštivala ta prava.

e. Status raseljenih osoba i postupanje s njima

Nije primjenjivo.

f. Zaštita izbjeglica

Vlada je ponekad surađivala s Uredom UN-ova Visokog povjerenika za izbjeglice i drugim humanitarnim organizacijama u pružanju zaštite i pomoći izbjeglicama, vraćanju izbjeglica, tražitelja azila, osoba bez državljanstva i drugih.

Zlostavljanje migranata, izbjeglica i osoba bez državljanstva: Domaće nevladine udruge koje se bave pravima migranata dokumentirale su 688 slučajeva prisilnog vraćanja ili zlostavljanja ilegalnih migranata. U svibnju je britanski dnevnik *The Guardian* iznio optužbe protiv granične policije zbog ponižavanja migranata na vjerskim osnovama tijekom mjeseca Ramadana. Prema izvještaju, policijski su službenici navodno sprejom crtali križeve na glavama migranata koji su pokušavali nezakonito ući u državu kako bi ih označili, ponizili i traumatizirali. U istom članku *The Guardian*javlja da je 6.-7. svibnja policija prisilno vratila više migranata i tražitelja azila, uglavnom iz Afganistana i Pakistana, preko granice s Bosnom i Hercegovinom (BiH). Nevladina organizacija Dansko vijeće za izbjeglice navodi da su migranti i tražitelji azila prisilno ukrcani u kombi i odvezeni na granicu s Bosnom i Hercegovinom, iako su neki od njih zatražili azil u Hrvatskoj. Na granici su ih navodno tukli i zapalili njihove osobne stvari. Ministarstvo unutarnjih poslova osporilo je navode i tvrdnje iz članka u *The Guardianu* i objavilo da je policija štitila temeljna prava i dignitet migranata i dopustila im pristup sustavu međunarodne zaštite ako im je trebala ta zaštita, u skladu s općim dokumentima o ljudskim pravima, propisima Europske unije i domaćim propisima. Ministarstvo je također navelo da policija u navedeno vrijeme nije poduzimala nikakve mjere protiv migranata u predmetnom području i da ima izvrsne odnose s muslimanskim zajednicom. Dana 5. lipnja nevladina organizacija Centar za mirovne studije (CMS) podnijela je kaznenu prijavu Državnom odvjetništvu protiv „nepoznatih počinitelja“ iz policije zbog „ponižavajućeg postupanja i mučenja 33 osobe i njihova nasilnog i nezakonitog protjerivanja s hrvatskog teritorija u Bosnu i Hercegovinu“ djelomično na temelju incidenta opisanog u dnevniku *The Guardian*. Kao što je pojašnjeno u njihovom priopćenju za tisak, „radi se o četiri odvojena slučaja [zabilježena u svibnju] spojena u jednu kaznenu prijavu zbog sličnosti u postupanju“. Dana 23. svibnja CMS je podnio i drugu kaznenu prijavu protiv nepoznatih počinitelja zbog mučenja, ponižavanja i prisilnog vraćanja 16 migranata iz Hrvatske u BiH krajem svibnja. Ured

pučke pravobraniteljice navodi da su više puta zatražili istragu tih navoda o zločinima protiv migranata.

Dana 18. lipnja policija je uhitila dva karlovačka policijska službenika zbog premlaćivanja tražitelja azila iz Afganistana koji je prešao granicu iz BiH. Policijski službenici udaljeni su s dužnosti tijekom stegovnog postupka i zadržani u pritvoru na 30 dana. Jednog se navodno tereti za nanošenje tjelesnih povreda, dok se drugog tereti za neprijavljanja kaznenog djela. Ministar unutarnjih poslova Davor Božinović osudio je incident premlaćivanja i naglasio da se radi o izoliranom slučaju. Dužnosnici karlovačke policije naveli su nultu toleranciju na takvo nasilje.

Pristup azilu: Zakonom se omogućuje davanje statusa izbjeglice i supsidijarne zaštite, a vlada je uspostavila sustav zaštite za tražitelje azila. Unatoč ograničenjima uzrokovanim pandemijom bolesti COVID-19, Ministarstvo unutarnjih poslova objavilo je da i dalje radi s tražiteljima azila i osobama kojima je dana međunarodna pomoć, kao i da omogućuje pristup postupku traženja azila u skladu s epidemiološkim mjerama i preporukama Europske komisije od 16. travnja.

Trajna rješenja: U 2019. godini vlada je uselila 250 sirijskih izbjeglica iz Turske, za što se obvezala u skladu s EU planom preseljenja iz 2015. godine. U kolovozu je Ministarstvo unutarnjih poslova navelo da vlada nije uspjela preseliti 150 izbjeglica za koje se obvezala u 2019. zbog operativnih i tehničkih poteškoća uzrokovanih pandemijom bolesti COVID-19 i potresom koji je 22. ožujka pogodio Zagreb. Vlada i dalje sudjeluje u zajedničkom regionalnom programu stambenog zbrinjavanja s vladama Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije. Programu je cilj pomoći u rješavanju problema dugotrajne raseljenosti najranjivijih izbjeglica i raseljenih osoba nakon rata od 1991. do 1995. godine. Do kolovoza se regionalnim programom stambenog zbrinjavanja smještaj u Hrvatskoj osigurao za 314 obitelji (748 pojedinaca). U ožujku je država ponudila sudjelovati u programu Europske unije za preseljenje maloljetnika bez pratnje iz pretrpanih prihvatnih centara u Grčkoj. Mediji su objavili da će 11. rujna nakon požara koji je uništio migrantski kamp na grčkom otoku Lesbos vlada prihvatići 12 maloljetnih migrantica bez pratnje u okviru plana Europske komisije za osiguravanje trajnog smještaja.

Privremena zaštita: Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, od siječnja do 18. kolovoza vlada je pružila azil za 27 izbjeglica, kod kojih postoji utemeljen strah od progona u slučaju povratka u matičnu državu. Država ima i mehanizam supsidijarne zaštite za osobe koje ne ispunjavaju uvjete za azil i tijekom godine odobrila je takvu zaštitu jednoj osobi.

g. Osobe bez državljanstva

Prema podacima iz zadnjeg popisa stanovništva iz 2011. godine, u državi je 2.886 osoba bez državljanstva ili s rizikom od ostanka bez državljanstva. Mnogi od njih su Romi koji nemaju dokumentaciju o državljanstvu. Ministarstvo unutarnjih poslova odgovorno je za odobravanje prava boravka i eventualnog državljanstva osobama bez državljanstva.

Odjeljak 3. Sloboda sudjelovanja u političkom procesu

Ustavom i zakonom daje se državljanima mogućnost izbora vlade na slobodnim i poštenim izborima, tajnim glasovanjem, na temelju univerzalnog i ravnopravnog prava glasa.

Izbori i političko sudjelovanje

Najnoviji izbori: Parlamentarni izbori na državnoj razini održani su 5. srpnja. Prvi krug predsjedničkih izbora održan je u prosincu 2019., a drugi krug između dva vodeća kandidata 5. siječnja 2020. Izbori za Europski parlament održani su u svibnju 2019. Prema riječima promatrača, izbori su protekli u pluralističkom okruženju i provedeni su stručno i transparentno.

Sudjelovanje žena i članova manjinskih skupina: Nijednim se zakonom ni propisom ne ograničava sudjelovanje žena ni članova manjinskih skupina u političkim procesima, pa su u njima i sudjelovali. Zakonom je manjinskim skupinama zajamčeno osam mjesta od 151 zastupničkog mesta u Saboru. Zatupljenost žena u glavnim političkim strankama i dalje je na niskoj razini. Zakonom je utvrđena obveza da „podzastupljeni spol“ čini najmanje 40 posto kandidata na popisu kandidata pojedine političke stranke, a kršenje te obveze kažnjava se novčanom kaznom. Nakon izbora 2020. izborno je povjerenstvo objavilo da najveća politička stranka, Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), nije ispunila odredbe o jednakoj zatupljenosti spolova ni na jednoj od svojih izbornih lista, dok je glavna oporbena stranka, Socijaldemokratska partija (SDP), ispunila tu obvezu na izbornim listama osim u dvije izborne jedinice. Više manjih stranaka su također ispunile taj prag. Postotak žena izabranih u Sabor je 35 od ukupno 151 zastupničkog mesta (23 posto), što je

najveći postotak od prvog saziva Sabora 1990. godine

Odjeljak 4. Korupcija i netransparentnost u vladi

Zakonom su utvrđene kazne za korupciju dužnosnika i vlada je taj zakon uglavnom učinkovito primjenjivala. Državno odvjetništvo i dalje je provodilo progon većih slučajeva korupcije u kojima su sudjelovali gradonačelnici, političari i javne osobe, a sudovi su uglavnom određivali zakonske kazne u slučaju presude. Međutim, presude istaknutih osoba za korupciju često su poništavane u žalbenom postupku. Korupcija ostaje problem i tijekom godine vodio se značajan broj postupaka vezanih uz istaknute osobe. Dana 30. rujna Europska komisija izdala je godišnji izvještaj o vladavini prava za države članice EU, u kojem navodi da su antikorupcijske institucije u Hrvatskoj suočene sa nedostatkom specijaliziranih istražitelja i da dugotrajni sudske postupci i žalbe često ometaju zaključivanje predmeta, uključujući i one koji se odnose na bivše visoke dužnosnike.

Korupcija: Više slučajeva korupcije protiv ranije visokopozicioniranih državnih dužnosnika, navedenih ranijih godina, i dalje je u tijeku.

Dana 29. svibnja policija je uhitila 13 istaknutih članova vladajuće stranke HDZ-a, uključujući državne službenike, izabrane dužnosnike i poduzetnike pod sumnjom na zloporabu položaja i gospodarski kriminal u vezi s izgradnjom 1,8 milijardi kuna (264 milijuna \$) vrijednog projekta vjetroelektrana Krš-Pađene u blizini Knina. Među istaknutim je osobama uhićena i bivša državna tajnica u Ministarstvu uprave Josipa Rimac, direktor Hrvatskih šuma Krunoslav Jakupčić, pomoćnica ministra gospodarstva, poduzetništva i obrta Ana Mandac, kao i drugi istaknuti lokalni i regionalni dužnosnici. Vlada je nakon uhićenja razriješila dužnosti Josipu Rimac i Anu Mandac. Dana 27. kolovoza Ured za sprječavanje korupcije i organiziranog kriminala proširio je istragu na dodatnih 18 osumnjičenika. Istraga je u listopadu i dalje trajala.

U drugom predmetu, dana 17. rujna mediji su izvjestili da je glavni direktor državne naftovodne tvrtke JANAF-a, Dragan Kovačević zajedno s još 10 osoba uhićen pod sumnjom na trgovinu utjecajem, mito i nezakonito pogodovanje. Kovačević je optužen za primitak 1,9 milijuna kuna (292.000 \$) mita od direktora tvrtke koja je sklopila 40 milijuna kuna (6,2 milijuna \$) vrijedan ugovor s JANAF-om. Sabor je zbog uključenosti u taj slučaj skinuo imunitet zastupnicima Draženu Barišiću (HDZ) i Vinku Grgiću (SDP), a policija ih je obojicu uhitila 19. rujna u sklopu istrage zbog optužbi za trgovinu utjecajem, zloporabu položaja i ovlasti i primanje mita.

Imovinske kartice: Zakon obvezuje javne dužnosnike na objavu podataka o imovini i prihodima i oni se te obveze uglavnom pridržavaju. Te su informacije dostupne javnosti. Nepridržavanje te obveze podliježe novčanim kaznama. Ta se obveza ne odnosi na suce, ali su suci obvezni objaviti imovinu na temelju zasebnog propisa. Tijekom godine je Povjerenstvo za rješavanje sukoba interesa kaznilo tri saborska zastupnika, Franka Vidovića, Franju Lučića i Anku Mrak Taritaš zbog nepravilnosti u imovinskim karticama. Zbog nepravilnosti u imovinskoj kartici kažnjen je i Ministar rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike Josip Aladrović. Povjerenstvo je navelo i dva bivša saborska zastupnika Ivana Kovačića i Marijana Kustića, ali oni nisu kažnjeni, budući da je od njihova odlaska s javnih dužnosti prošlo više od 12 mjeseci. Dana 28. siječnja predsjednik vlade Plenković razriješio je dužnosti ministra zdravstva Kujundžića nakon niza medijskih napisa o navodnom netočnom prikazivanju vrijednosti njegove imovine u imovinskim karticama.

Odjeljak 5. Stav vlade prema međunarodnim i nevladinim istragama navoda o kršenjima ljudskih prava

U većini slučajeva domaće i međunarodne skupine za zaštitu ljudskih prava djeluju bez ograničenja vlade, istražujući i objavljajući svoje nalaze o slučajevima kršenja ljudskih prava. Državni dužnosnici uglavnom su s njima dobro suradivali i dobro reagirali na njihova stajališta.

Državna tijela za zaštitu ljudskih prava: Država ima pučku pravobraniteljicu, koja istražuje pritužbe na kršenja ljudskih prava, kao i tri dodatne pravobraniteljice, za jednakost spolova, za osobe s invaliditetom i za djecu. Zakonom je utvrđeno da Sabor ne može razriješiti dužnosti pučkog pravobranitelja zbog nezadovoljstva godišnjim izvještajem. Ostala tri pravobranitelja Sabor može razriješiti dužnosti ako ne prihvati njihove godišnje izvještaje.

Pravobraniteljice potvrđuju da je time ograničena njihova mogućnost temeljitog i neovisnog obavljanja posla i da se time njihov rad izlaže političkom utjecaju.

Zakonom su pravobranitelji ovlašteni pokrenuti skraćene postupke ako postoji dovoljno dokaza o kršenju ustavnih i zakonskih prava.

Odjeljak 6. Diskriminacija, socijalno zlostavljanje i trgovina ljudima

Ženska prava

Silovanja i obiteljsko nasilje: Zakonom je zabranjeno silovanje muškaraca i žena, uključujući i silovanje u braku i obiteljsko nasilje. Zakon se u većini slučajeva učinkovito provodi. Kazne su u rasponu od novčanih kazni do zatvora, ovisno o težini kaznenog djela. Silovanje, uključujući i ono u braku, podliježe kazni zatvora do najviše 15 godina. Kazna za obiteljsko nasilje podliježe kazni zatvora do tri godine. Izmjenama kaznenog zakona, koje su stupile na snagu u siječnju, uvedene su strože kazne za nasilje među bliskim članovima obitelji i nasilje nad ženama. U izmjenama se spolni odnos bez pristanka klasificira kao silovanje kažnjivo kaznom zatvora od tri do 10 godina. Posebnim zakonom (Zakonom o zaštiti od obiteljskog nasilja), koji je zadnji put izmijenjen u siječnju, utvrđuju se sankcije (novčane kazne i zatvorska kazna u trajanju do 90 dana) za prekršaj obiteljskog nasilja. Prema pravobraniteljici za jednakost spolova, unatoč nedavnim izmjenama propisa, nasilje nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje, i dalje je problem uglavnom zbog ograničene educiranosti istražitelja, državnih odvjetnika i sudaca o propisima o rodno uvjetovanom nasilju, što često dovodi do rješavanja predmeta u korist navodnih počinitelja.

Dana 22. siječnja Općinski sud u Slavonskom Brodu donio je presudu za župana Požeško-slavonske županije, Alojza Tomaševića, te ga osudio zbog obiteljskog nasilja na zatvorsku kaznu u trajanju od 10 mjeseci, uvjetno na dvije godine. Prema dostupnim podacima, Državno odvjetništvo nije tražilo zatvorsku kaznu u predmetu i Tomašević je ostao na položaju. Udruge civilnog društva i pravobraniteljica za jednakost spolova kritizirali su presudu kao preblagu i naveli da zbog takve kazne žrtve obiteljskog nasilja „ne mogu imati povjerenja“ u nacionalno pravosuđe.

Dana 19. travnja Ministar unutarnjih poslova Božinović javno je potvrdio povećan broj prijava obiteljskog nasilja tijekom pandemije bolesti COVID-19. Prema izvještaju pravobraniteljice za jednakost spolova za 2019. godinu, što je zadnji dostupni izvještaj, broj prekršaja u vidu obiteljskog nasilja smanjio se za 6,3 posto u usporedbi s 2018. dok je broj kaznenih djela protiv „bliskih srodnika“ (odnosno slučajeva obiteljskog nasilja) povećan za 28 posto. U izvještaju se navodi da 78 posto žrtava obiteljskog nasilja čine žene (29 posto više nego 2018.).

Spolno uznemiravanje: Zakonom je kriminalizirano spolno uznemiravanje muškaraca i žena. Vlada nije učinkovito provodila te propise. Najnovijim izmjenama kaznenog zakona u siječnju povećana je najveća kazna za spolno uznemiravanje s jedne na dvije godine zatvora. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova objavila je opći nedostatak učinkovitih sankcija počinitelja koje bi odvraćale od počinjenja takvih djela, a sudska praksa uglavnom nije rodno osjetljiva, djelomično i zbog nedostatne educiranosti o međunarodnim normama.

Dana 12. ožujka Hrvatska udruga poslodavaca (HUP) potpisala je sporazumno raskid ugovora o radu s bivšim zamjenikom direktora Bernardom Jakelićem nakon što je više od 10 zaposlenica prijavilo spolno uznemiravanje tijekom njegove 24-godišnje karijere. Nakon razrješenja Jakelić je dobio značajnu otpremninu. Pravobraniteljica za jednakost spolova podnijela je kaznenu prijavu protiv Jakelića državnom odvjetništvu i upozorila HUP na ponovnu viktimizaciju žrtava odlukom o potpisivanju sporazumnog raskida ugovora o radu s počiniteljem umjesto otkaza.

Prisilna kontrola populacije: Nije bilo prijava prisilnih pobačaja ni prisilne sterilizacije od strane državnih tijela.

Diskriminacija: Žene uživaju isti pravni status i prava kao i muškarci, u pogledu obitelji, zapošljavanja, rada, religije, nasljeđivanja, osobnog statusa i propisa o državljanstvu, imovine, pristupa kreditima, vlasništva nad djelatnostima i imovinom i gospodarenja njima te glasanja. Zakonom se zahtjeva jednaka plaća za jednak rad. Vlada nije učinkovito provodila zakon. Žene doživljavaju diskriminaciju pri zapošljavanju i na poslu.

Dječja prava

Upis činjenice rođenja: Nadležna tijela upisala su sve činjenice rođenja u trenutku rođenja, unutar države i u inozemstvu. Državljanstvo se stječe ili od jednog od roditelja koji je državljanin Hrvatske ili, u izuzetnim slučajevima, rođenjem na teritoriju Hrvatske.

Zlostavljanje djece: Izmjenama Kaznenog zakona, koje su stupile na snagu u siječnju, utvrđene su strože kazne za teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i zlostavljanja djece. Kazne ovise o težini kaznenog djela i obuhvaćaju dugotrajnu zatvorsku kaznu ako je posljedica zlostavljanja smrt djeteta. Zlostavljanje djece, uključujući nasilje i spolno zlostavljanje, i dalje predstavlja problem. Pravobraniteljica za djecu objavila je da je 2019. njezin ured ukupno zaprimio gotovo 10 posto više pritužbi vezanih uz djecu nego 2018. godine. Ured je zaprimio 97 pritužbi na obiteljsko nasilje nad djecom, 35 više nego 2018. (povećanje od 56 posto). Nasilje su najčešće prijavljivali roditelji, a zatim institucije poput škola i vrtića.

Dana 18. ožujka mediji su opširno pisali o incidentu iz veljače 2019. u kojem je 54-godišnji je muškarac bacio svoje četvero djece u dobi od tri, pet, sedam i osam godina s balkona obiteljske kuće na otoku Pagu, pri čemu je jedno dijete teže ozlijedeno. Dana 18. ožujka Županijski sud u Zadru osudio je počinitelja na 30 godina zatvora i obvezno psihiatrijsko liječenje zbog pokušaja ubojstva.

Rano i prisilno sklapanje braka: Zakonom utvrđena najniža dobna granica za sklapanje braka je 18 godina. Djeca starija od 16 godina sklapaju brak uz pisani pristanak suca.

Spolno iskorištavanje djece: Zakonom je zabranjeno spolno iskorištavanje djece radi ostvarenja koristi, poput prodaje, nuđenja ili nalaženja djece za prostituciju te dječje pornografije. Nadležna su tijela provodila propise. Izmjenama Kaznenog zakona, koje su stupile na snagu u siječnju, utvrđene su strože kazne za spolno iskorištavanje djece. Ured pravobraniteljice za djecu naveo je da se tijekom godine povećao broj kaznenih djela i nasilja nad djecom i tvrdi da su mnoga kaznena djela neprijavljeni. Ministarstvo unutarnjih poslova provodi istražne programe i surađuje s međunarodnim partnerima u suzbijanju dječje pornografije. Ministarstvo vodi internetsku stranicu pod nazivom *Red Button* na kojoj javnost može prijavljivati slučajeve dječje pornografije policiji. Minimalna dob za spolni odnos uz pristanak je 15 godina.

Međunarodne otmice djece: Hrvatska je potpisnica Haške konvencije o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. godine. Godišnji izvještaj američkog Ministarstva vanjskih poslova o roditeljskim otmicama djece pod nazivom *Annual Report on International Parental Child Abduction* može se vidjeti na internetskoj stranici

<https://travel.state.gov/content/travel/en/international-parental-child-abduction/for-providers/legal-reports-and-data/reported-cases.html>.

Antisemitizam

Svjetski židovski kongres procjenjuje da židovska zajednica u Hrvatskoj broji 1700 članova. Neki vođe židovske zajednice i dalje javljaju o antisemitskoj retorici, uključujući i simbole vezane uz ustaški režim i povijesni revizionizam. Povjesničar Ivo Goldstein i direktor američkog *Centra Simon Wiesenthal* Efraim Zuroff kritizirali su vladu zbog toleriranja rasta proustaških stavova u državi.

Tijekom obilježavanja Međunarodnog dana sjećanja na holokaust 7. siječnja, Ured predsjednika vlade okarakterizirao je koncentracijski logor u Jasenovcu kao „bolan i tragičan dio hrvatske povijesti“ i naveo da su „sjećanje na žrtve i snažna osuda zločina

zalog europske budućnosti Hrvatske“. Dana 5. veljače predsjednik vlade Plenković otvorio je u Zagrebu izložbu pod nazivom „Ako tebe zaboravim... Holokaust u Hrvatskoj 1941-1945. - Konačno odredište Auschwitz“. Izložba je bila otvorena do sredine travnja u blizini mjesta s kojeg su Židovi odvoženi u koncentracijske logore u Hrvatskoj i u Europi.

Dana 22. travnja vlada je održala službenu godišnju komemoraciju za žrtve stradale od ustaškog režima u Jasenovcu, kojoj je prisustvovao i predsjednik Zoran Milanović. Prvi put od 2016., nakon bojkota ranijih vladinih komemoracija, službenoj su se komemoraciji pridružili i predstavnici židovske zajednice, Srpskog narodnog vijeća (SNV), romske zajednice i Saveza antifašističkih boraca. Mediji su citirali predsjednika Židovske zajednice u Zagrebu, Ognjena Krausa, koji je izjavio da je došao „pružiti ruku prijateljstva i dobre volje“, ali da i dalje od vlade traži opipljive rezultate u borbi protiv povijesnog revizionizma. Predsjednik Samostalne demokratske srpske stranke (SDSS) i saborski zastupnik Milorad Pupovac naveo je da sudjelovanje predstavlja iskaz solidarnosti u svjetlu potresa u Zagrebu 22. ožujka i COVID-19 krize.

Dana 3. lipnja Visoki prekršajni sud u Zagrebu presudio je da se upotrebom pozdrava *Za Dom Spremni* u pjesmi koju izvodi pjevač Marko Perković “Thompson” ne krše propisi. Zagrebačka podružnica nevladine organizacije *Human Rights House* navela je da se ustavom zabranjuje poticanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje.

Trgovanje ljudima

Vidjeti izvještaj o trgovini ljudima (*Trafficking in Persons Report*) američkog Ministarstva vanjskih poslova na internetskoj stranici <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/>.

Osobe s invaliditetom

Zakonom je zabranjena diskriminacija osoba s tjelesnim, senzornim, intelektualnim i mentalnim oštećenjima, uključujući pristup obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvenoj skrbi, informiranju, komunikaciji, zgradama, prometu i pravosudnom sustavu ili drugim javnim uslugama, ali vlada nije uvijek osigurala učinkovitu provedbu tih odredaba. Iako zakon obvezuje na davanje pristupa zgradama osobama s invaliditetom, vlasnici i upravitelji zgrada ne pridržavaju se uvijek te obveze i nema podataka ni o kakvima sankcijama.

U izvještaju pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2019. godinu navode se zanemariva poboljšanja propisa usmjereni osobama s invaliditetom. Pravobraniteljica nadalje navodi da nedostaju sustavna rješenja za posebne kategorije osoba s invaliditetom i djecu s razvojnim izazovima u ranoj dobi. Pravobraniteljica također navodi da u propisima nedostaju odredbe kojima bi se utvrdila temeljna prava osoba s invaliditetom.

Djeca s invaliditetom pohađaju sve razine obrazovanja zajedno s ostalim vršnjacima, iako nevladine udruge navode da nema propisa kojima se utvrđuje obveza pružanja jednakog pristupa za osobe s invaliditetom, čime se učenicima s invaliditetom ograničava pristup obrazovanju.

Članovi nacionalnih/rasnih/etničkih manjinskih skupina

Ustavne odredbe o zabrani diskriminacije odnose se na sve manjine. Prema pučkoj pravobraniteljici, etnička diskriminacija najčešći je oblik diskriminacije, a posebice protiv Srba i Roma.

Prema SNV-u, srpska nacionalna manjina suočava se s rastućim govorom mržnje i protusrpskim grafitima. Srbe se fizički napadalo posebice u Vukovaru, gdje su mlađi pripadnici srpske manjine prijavili više napada od strane mlađih osoba hrvatske nacionalnosti. SNV također navodi da se pripadnici srpske nacionalne manjine suočavaju i sa značajnom diskriminacijom pri zapošljavanju, da su duže vrijeme neriješena pitanja upisa srpskih škola u Istočnoj Slavoniji, kao i da se suočavaju s diskriminacijom u pravosuđu, što se posebice odnosi na slučajeve nestalih osoba i ratnih zločina.

Dana 13. lipnja policija je uhitila šest navijača nogometnog kluba Dinamo iz Zagreba nakon što je internetom kružila fotografija na kojoj poziraju s transparentom koji sadrži vulgarnu poruku mržnje protiv Srba. Do kraja godine nije podignuta kaznena prijava protiv osumnjičenika. U drugom nevezanom slučaju, 14. lipnja zagrebačka je policija objavila da istražuje protusrpski grafit u blizini dječjeg igrališta s prikazom „srpskog obiteljskog stabla“ s više osoba koje vise s grana, zajedno s nacističkim SS logom.

Nakon parlamentarnih izbora 5. srpnja osam saborskih zastupnika nacionalnih manjina postalo je glavni partner HDZ-ovoj vladajućoj koaliciji. Boris Milošević, saborski zastupnik srpske nacionalne manjine imenovan je potpredsjednikom vlade za društvena pitanja i ljudska prava.

Dana 12. kolovoza policija je potvrdila da su ispitali čovjeka iz Perušića, koji je

kasnije identificiran kao gradonačelnik Perušića, Ivan Turić, pod sumnjom da je Romkinji prijetio pištoljem i da je pucao na njezinu djecu, navodno zato jer su njezine koze ušle u njegovo polje. Turić je porekao optužbe, ali je potvrdio da ga je policija ispitala i odredila mu zabranu prilaska na minimalno 100 metara od obitelji koja je iznijela optužbe protiv njega.

Na obilježavanju 25. godišnjice Operacije Oluja u Kninu 5. kolovoza vlada je zajedno s predstavnicima srpske nacionalne manjine javno iznijela pozitivne poruke o pomirenju. U govoru na tom događaju predsjednik vlade Plenković priznao je sve žrtve, uključujući i Srbe i izrazio žaljenje zbog ratnih zločina koje su počinili Hrvati. Predsjednik Milanović naglasio je pobjedu, dajući zasluge ulozi boraca, ali naveo da su za jedinstvo potrebne „društvene perspektive“. Potvrdio je da su tijekom rata počinjeni zločini i naglasio potrebu za boljim odnosima sa Srbijom te se založio da će učiniti sve što je u njegovoj moći za ostvarenje tog cilja i pozvao srpsko vodstvo da učini isto. Potpredsjednik vlade Milošević iz SDSS-a naveo je da svoje sudjelovanje na komemoraciji smatra zalogom za budućnost i prvim korakom prema pomirenju. Milanović, potpredsjednik vlade i ministar branitelja Medved, i Milošević prisustvovali su 25. kolovoza komemoraciji za srpske civilne žrtve rata u selu Grubori. Tom je prilikom Milanović naveo da je ta komemoracija „dug časti“ i dodao da je „ubojstvo u Gruborima moralna katastrofa koja je naštetila Hrvatskoj“. Medved je izjavio da je uspostavljanje povjerenja između većinskog hrvatskog naroda i etničkih manjina preduvjet za razvoj i sigurnu zajedničku budućnost, dok je Milošević naveo da je priznavanje svih civilnih žrtava preduvjet za pomirenje [između Srba i Hrvata] u državi. Dana 28. rujna predsjednik vlade Plenković predvodio je komemoraciju za devet srpskih civila ubijenih u Varivodama nakon Operacije Oluja 1995. godine, što je prvi put da je tom događaju prisustvovao jedan predsjednik vlade.

Nasilje, kriminalizacija i drugo zlostavljanje na temelju spolne orijentacije i rodnog identiteta

Zakonom je zabranjena diskriminacija pri zapošljavanju i obavljanju posla, u propisima o državljanstvu, stambenom pravu, pristupu obrazovanju i zdravstvenoj skribi na temelju spolne orijentacije, rodnog identiteta ili rodnog izražavanja. Predstavnici manjinskih skupina navode da se te odredbe ne primjenjuju dosljedno. U lipanskom izvještaju nevladine udruge Zagreb Pride navodi se da je 60 posto homoseksualnih, biseksualnih, transrodnih i transseksualnih osoba (LGBTI) doživjelo neki oblik diskriminacije, bilo u školi, na poslu ili u kontaktu s institucijama poput policije, pravosuđa i zdravstva. U lipnju je jedna nevladina udruga objavila da su dvije LGBTI osobe doživjele diskriminaciju zbog spolne orijentacije i rodnog identiteta, od kojih je jedna navela da je verbalno vrijeđana i ponižavana u autobusu na relaciji od Rijeke do Zagreba. U drugom je slučaju tijekom policijskog ispitivanja

svjedokinja verbalno napadnuta i pljunuta zbog spolne orijentacije. Počinitelj je kažnjen novčanom kaznom za prekršaj u iznosu od 5.000 kuna (770 \$).

Nevladine udruge za prava LGBTI osoba navode i dalje nejednako postupanje pravosuđa u slučajevima diskriminacije. Navode da je nekim članovima njihove zajednice ograničen pristup pravosudnom sustavu, pri čemu mnogi od njih nerado prijavljuju kršenja svojih prava zbog zabrinutosti oko neučinkovitog pravosudnog sustava i straha od daljnje viktimizacije tijekom sudskih postupaka. Nevladine udruge navode da su istrage govora mržnje protiv LGBTI osoba i dalje nezadovoljavajuće. Prema izvještaju udruge Zagreb Pride, od 2013. godine nešto manje od 10 posto LGBTI osoba podvrgnuto je tjelesnom ili verbalnom nasilju barem jednom, od čega se 64 posto odnosi na verbalno zlostavljanje.

Udruge koje se protive pravima LGBTI osoba nastavljaju promicati stavove protiv LGBTI kulture u svojoj retorici, proglašavajući istospolne parove, istospolne roditelje i transrodne osobe prijetnjom državi i tradicionalnom društvu. U veljači su tijekom tradicionalnih karnevalskih svečanosti u Imotskom javno spaljene tri lutke koje su predstavljale istospolni par s djetetom. Nakon tog događaja udruge za prava LGBTI osoba prijavile su organizatore policiji zbog javnog poticanja nasilja i mržnje, dok je u lipnju općinski državni odvjetnik u Splitu protiv njih podigao optužnicu.

Društvena stigma zaraženih HIV-om i oboljelih od AIDS-a

Društvena diskriminacija osoba zaraženih HIV-om i oboljelih od AIDS-a i dalje je problem. Hrvatska udruga za HIV (HUHIV) navodi da neki liječnici i stomatolozi odbijaju liječiti HIV pozitivne pacijente. HUHIV navodi kršenja povjerljivosti osobnih podataka osoba kojima je dijagnosticiran HIV, pri čemu su neki od njih suočeni s diskriminacijom nakon objave takvog statusa, uključujući i zapošljavanje. Ima slučajeva da transplantacijski centri odbijaju staviti HIV pozitivne bolesnike na popise potencijalnih primatelja organa.

HUHIV je prijavio da vladin Nacionalni plan suzbijanja HIV-a pomaže u borbi protiv stigmatizacije i diskriminacije osoba s HIV-om odnosno oboljelih od AIDS-a. Pored toga, HUHIV je objavio da dijagnoza HIV-a više nije na državnom popisu za bolovanja, radi zaštite osobnih podataka HIV pozitivnih osoba.

Odjeljak 7. Prava radnika

a. Sloboda udruživanja i pravo na kolektivno pregovaranje

Zakonom je utvrđeno pravo radnika na osnivanje sindikata i uključivanje u sindikate po vlastitom izboru, kolektivno pregovaranje i organiziranje zakonitih štrajkova. Zakonom se zabranjuje diskriminacija sindikata i dopušta sindikatima osporavanje otpuštanja na sudu. Zakonom se zahtijeva vraćanje radnika na posao ako je otkaz uvjetovan sindikalnim djelovanjem.

Postoje i ograničenja tih prava. Za članove oružanih snaga postoje ograničenja štrajka i sindikalnog djelovanja, budući da im je zabranjeno organiziranje ni sudjelovanje u štrajku, dok je civilnim zaposlenicima dopušteno organiziranje ali ne i štrajk. Radnici mogu štrajkati samo na isteku ugovora ili u specifičnim okolnostima navedenima u ugovoru i tek nakon što prođu kroz postupak mirenja. Radnici i uprava moraju se suglasiti o miritelju ako spor ode u postupak mirenja. Ako se utvrdi da je štrajk nezakonit, svaki sudionik može dobiti otkaz, a sindikat može biti obvezan platiti naknadu štete.

Vlada i poslodavci uglavnom su poštivali slobodu udruživanja i pravo kolektivnog pregovaranja. Vlada je uglavnom učinkovito provodila propise. Kazne su razmjerne sličnim povredama. Sudski postupci u cijeloj državi traju izuzetno dugo i mogu ugroziti traženje pravnog lijeka u slučaju diskriminacije protiv sindikata.

b. Zabrana prisilnog i obveznog rada

Zakonom su zabranjeni i kriminalizirani svi oblici prisilnog ili obveznog rada. Do 31. srpnja državno odvjetništvo iznijelo je jedan slučaj kaznene prijave zbog prisilnog rada, koji je još trajao i na kraju godine.

Vlada je učinkovito provodila propise. Osuđujuće kazne zbog prisilnog rada razmjerne su drugim težim povredama propisa. Inspekcije su dostaune za osiguranje provedbe. Vlada surađuje s više nevladinih udruga na programima podizanja svijesti javnosti. Nakon uvođenja nacionalnog plana djelovanja 2018. godine povećao se broj progona i praćenja, dok su prijave i gonjenje prisilnog rada naglo pali.

Bilo je izoliranih izvještaja o romskoj djeci izloženoj riziku prisilnog prosjačenja (vidjeti odjeljak 7.c.). Vidjeti i izvještaj o trgovini ljudima (*Trafficking in Persons Report*) američkog Ministarstva vanjskih poslova na internetskoj stranici <https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/>.

c. Zabrana dječjeg rada i najniža dob za zapošljavanje

Zakonom su zabranjeni najgori oblici dječjeg rada. Najniža dob za zapošljavanje djece je 15 godina, odnosno dob u kojoj za većinu djece završava obvezno obrazovanje. Maloljetnici u dobi od 15 do 18 godina, koji nisu završili obvezno obrazovanje, mogu raditi samo ako dobiju ranije odobrenje državne inspekcije rada i ako dijete od rada ne trpi fizički ni psihički. Djeca mlađa od 15 godina mogu raditi isključivo u posebnim okolnostima i uz odobrenje pravobraniteljice za djecu. U 2019. godini (zadnja godina za koju su dostupni podaci) bila su 202 takva zahtjeva, od kojih je 195 odobreno, najčešće za rad djece na filmu ili u kazalištu. Zakonom je zabranjen prekovremeni rad radnika mlađih od 18 godina, kao i noćni rad i rad u opasnim uvjetima, uključujući ali ne ograničavajući se na graditeljstvo, rudarstvo i rad s električnom strujom. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, Ured državnog inspektorata i pravobraniteljica za djecu odgovorni su za osiguranje provedbe tog propisa.

Vlada je učinkovito provodila propise. Kazne su uglavnom razmjerne sličnim povredama propisa (vidjeti stavak 7.b). Bilo je izoliranih slučajeva dječjeg rada. U 2019. godini inspektori rada utvrdili su 35 kršenja u vezi s radom devet maloljetnika. Kršenja su se odnosila na prekovremeni ili noćni rad maloljetnika, uglavnom u ugostiteljstvu i graditeljstvu. Bilo je i slučajeva djece prisiljene na rani brak, što može dovesti do kućnog ropstva. Za romsku djecu navodi se opasnost od prisilnog prosjačenja.

d. Diskriminacija u pogledu zapošljavanja ili zanimanja

Zakonom je zabranjena diskriminacija na temelju rase, boje kože, spola, spolne orijentacije, bračnog statusa, obiteljskih obveza, dobi, jezika, vjere, političkih i drugih vjerovanja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovinskog stanja, rođenja, društvenog položaja ili statusa, članstva ili izostanka članstva u političkim strankama, članstva ili izostanka članstva u sindikatu, tjelesnih ili mentalnih teškoća.

Vlada je u svim sektorima provodila propise, ali bilo je sporadične diskriminacije pri zapošljavanju ili u obavljanju zanimanja na temelju spola, invalidnosti, spolne orijentacije, HIV pozitivnog statusa, kao i etničke pripadnosti, posebice u slučaju

Roma. Kazne su razmjerne sličnim prekršajima, a inspekcija i ispravljanje kršenja su dovoljni. Neka trgovačka društva, državne institucije i udruge civilnog društva, međutim, ponekad se odlučuju za plaćanje kazne umjesto ispunjavanja kvota za zapošljavanje osoba s invaliditetom. Prema pravobraniteljici za rodnu ravnopravnost, žene su diskriminirane pri zapošljavanju, uključujući plaću i promaknuće na menadžerske i izvršne položaje. Žene uglavnom imaju slabije plaćene poslove.

Prema godišnjem izvještaju pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, rast zapošljavanja osoba s invaliditetom je ograničen i te su osobe izložene većem riziku od siromaštva, posebice zbog niskih plaća i mirovina. Agencija za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom navodi da su 2019. godine trgovačka društva, državne institucije i udruge civilnog društva morale platiti 200 milijuna kuna (31,6 milijuna \$) kazni zbog neispunjavanja kvota za zapošljavanje osoba s invaliditetom od 3 posto na radna mjesta s više od 20 zaposlenika. Prema udrugama za promicanje prava LGBTI osoba, iako su LGBTI zaposlenici propisima zaštićeni od diskriminacije na radnom mjestu, poslodavci nemaju odgovarajuća pravila ni postupke za zaštitu od diskriminacije na temelju spolne orijentacije ili rodnog identiteta. Nevladine udruge navode da se LGBTI osobe ponekad suzdržavaju od javnog iskazivanja spolne orijentacije ili rodnog identiteta zbog straha od raskida radnog odnosa ili profesionalne degradacije.

e. Prihvatljivi uvjeti rada

Zakonom je utvrđena najniža plaća na nacionalnoj razini iznad službenog prava siromaštva. Zakonom je utvrđen standardni radni tjedan od 40 sati, a prekovremeni je rad ograničen na 10 sati tjedno odnosno 180 sati godišnje.

Zakonom su utvrđene primjerene norme zaštite na radu. Odgovornost za utvrđivanje nesigurnih uvjeta rada snose stručnjaci za sigurnost na radu, a ne sam radnik. Radnici se mogu udaljiti iz situacija u kojima im je zdravlje ugroženo bez opasnosti od gubitka posla.

Inspektorat rada učinkovito je provodila propise. Inspekcije su bile dostatne za osiguravanje provedbe, a kazne razmjerne sličnim prekršajima. Inspektorat je u 2019. godini proveo 25.124 inspekcije na radnim mjestima i prijavio 9.992 kršenja radnih propisa, uključujući i brojne nepravilnosti vezane uz plaću, radno vrijeme, slobodne dane i ugovore. Tijekom 2019. inspektori su predali 144 izvještaja (15 posto više nego u 2018.) i zatražili pokretanje kaznenih postupaka protiv poslodavaca zbog neisplate plaća (108) ili propusta pravilne prijave zaposlenika pri državnim zavodima za zdravstveno i mirovinsko osiguranje (57).

Bilo je slučajeva neisplate plaća u sektorima ugostiteljstva i građevinarstva, kao i neisplate naknada za prekovremeni rad i godišnje odmore. Zakonom se zaposlenicima dopušta podnošenje tužbe protiv poslodavaca zbog neisplate plaće i utvrđuje kazna razmjerna drugim sličnim prekršajima, iako su zakonom izuzeti poslodavci koji ne isplate plaće zbog gospodarskih poteškoća. Radnici mogu tužiti poslodavce koji zaposlenicima ne izdaju obračune plaća, čime zaobilaze obvezu plaćanja doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje.

Nezgode su najčešće prijavljivane u građevinskom sektoru, pri čemu su predradnici kazneno odgovorni za ozljede ili smrtne slučajeve uslijed kršenja propisa o sigurnosti.